

clàssic

«La dona negra a l'Amèrica contemporània»

Justícia social, feminisme i drets civils. Aquesta podria ser la definició de les lluites que van portar aquesta mestra a ser la primera dona afroamericana escollida al Congrés dels EUA el 1968. Unes lluites que va sintetitzar en el discurs a la University of Missouri al 1974, durant la Convenció de Dones Negres. Llicenciada per la Columbia University, Chisholm era filla d'immigrants de Barbados, i va convertir-se en un referent per la igualtat social, racial i econòmica del país. El seu compromís la va portar a ser la primera dona afroamericana que es presentava a les primàries demòcrates a la presidència, un pas que malgrat la seva derrota va vaticinar que obria el camí perquè en un futur dones i minories poguessin aconseguir-ho.

Senyores i senyors, germans i germanes, estic molt contenta de ser aquí aquest vespre. Estic molt contenta de tenir l'oportunitat de ser la primera conferenciant sobre el tema de la dona negra a l'Amèrica contemporània.¹ Aquest ha esdevingut un dels temes més comentats i que ha atiat un gran nombre de provocacions, malentesos i equívocs. I vinc aquest vespre per parlar d'aquest tema, no pas com a entesa, no pas com a erudita, sinó com una persona que ha estat fent camí aquí durant els últims vint anys, intentant obrir-me pas com a negra i dona, tot trobant-me tota mena d'obstacles.

El paper de la dona negra no s'ha plantejat en la seva perspectiva apropiada, sobretot pel que fa a l'actual desgavell econòmic i polític a Amèrica. Des de temps immemorials, l'emasculació de l'home negre ha donat lloc a la necessitat de la dona negra d'afirmar-se per poder mantenir l'aparença d'unitat familiar. I arran d'aquesta circumstància històrica, la dona negra ha desenvolupat la perseverança; la dona negra ha desenvolupat la força; la dona negra

¹ L'article fa referència als EUA. Per respectar la conferència tal com va ser dita, s'ha mantingut el terme Amèrica.

Shirley Chisholm

Mestra i activista feminista i pels drets civils. Primera congressista negra dels EUA (1924-2005)

ha desenvolupat una tenacitat de propòsit i d'altres atributs que avui dia sovint es veuen negativament. Continua sent titllada de matriarca. I aquesta és, de fet, una interpretació sociològica de blancs del paper de la dona negra que fou desenvolupada i perpetrada per Daniel Moynihan i altres sociòlegs.

Les dones negres, en virtut del paper que han tingut a la nostra societat, tenen molt per oferir pel que fa a l'alliberament del seu poble. Sabem que els nostres homes progressen, però la raça negra necessita els talents col·lectius i les habilitats col·lectives dels homes i de les dones negres, que tenen habilitats essencials per poder-se complementar mútuament.

És força pertorbador veure com ens perdem en el tema divisiu de les suposades lluites que absorbeixen les energies d'homes i dones negres. Afirmacions com «la dona negra ha de fer un pas enrere mentre el seu home negre fa un pas endavant» i «la dona negra ha fet retrocedir l'home negre» són totalment i històricament incorrectes, i serveixen com a tècnica del boc

expiatori per evitar que ens unim com a éssers humans, alguns dels quals són homes negres i d'altres són dones negres.

L'afany per aquesta mena de diàleg afavoreix l'enemic, perquè fa que perdem de vista allò principal de manera que els nostres talents col·lectius mai no poden redundar de manera benèfica en el nostre grup ètnic. No es pot esperar que la dona negra formada i capacitada deixi de banda els seus talents quan els pot utilitzar de bracet amb el seu home. No s'aprèn, ni s'ajuda en la lluita, quedant-se al marge, queixant-se i criticant constantment. S'aprèn participant en la situació: escoltant, observant i després actuant.

És bastant comprensible que les dones negres no estiguin interessades, en la seva majoria, a fer marxar i piquets al saló d'una cocteleria que històricament s'ha negat a obrir-li les portes un parell d'hores en cert moment del dia — quan els homes que acaben la feina a Wall Street es reuneixen en aquell saló per intercanviar-hi informacions de les transaccions que s'han produït als mercats— perquè aquest

és un problema de la dona de classe mitjana blanca. Aquesta no és una prioritat per a les dones minoritzades. Un altre tema pel qual les dones negres no estan massa preocupades és si cal l'etiqueta Srta. o Sra.² Per a moltes de nosaltres, aquest és només l'ús d'una etiqueta més que no canvia bàsicament les actituds racials fonamentals i inherents que es troben tant els homes com les dones en aquesta societat. Aquesta és només una etiqueta més, i a les dones negres no li preocupen les síndromes d'etiquetes. Les dones negres estan desesperadament preocupades pel tema de la supervivència en una societat en què els blancs mai han practicat de veritat l'adopció a Amèrica dels principis d'igualtat.

Un aspecte del moviment d'alliberament de la dona que sí li interessarà, i de fet li interessa a moltes dones negres, és l'alliberament potencial, la nacionalització potencial de les llars d'infants d'aquest país. Les dones

² L'original «'M-S' versus 'M-R-S'» fa referència a si cal emprar el títol *Ms.* o *Mrs.* per a les dones. El segon (*Mrs.*) indica que la dona està casada, vs. *Miss.* per solteres, mentre que *Ms.* és neutre, com ho és *Mr.* pels homes.

negres poden acceptar i entenen aquesta demanda del moviment feminista. És important que les dones negres utilitzin la seva capacitat intel·lectual i se centrin en qüestions de qualsevol moviment que redundi en benefici de la seva gent, perquè podem servir com a grup de pressió vocal i catalitzador dins dels anomenats moviments humanistes, molts dels quals no entenen de veritat l'home i la dona negres.

Un nombre creixent de dones negres comencen a pensar que primer, el més important, és ser lliures com a dones, per tal de contribuir més plenament a la tasca d'alliberament dels negres. Algunes creuen que els homes negres, com tots els homes, o la major part dels homes, han situat les dones en uns estereotips de «mestressa de casa», el deure de les quals és quedar-se en un segon pla, cuinar, netejar, tenir descendència i deixar tota la glòria als homes. Les dones negres assenyalen el moviment dels drets civils com un exemple d'una mena d'opressió masculina subtil, per la que les dones negres no han tingut cap paper actiu al capdavant de la lluita, amb poques excepcions. Algunes d'aquestes,

com Coretta King, Katherine Cleaver i Betty Shabazz, només han arribat a les seves posicions rellevants a l'ombra dels seus marits. I malgrat tot, degut a l'opressió de les dones negres, aquestes s'han fet més fortes en la lluita per l'alliberament. Han liderat la lluita per combatre la supremacia masculina blanca, que data de l'època de l'esclavitud. I a la vista d'aquests casos nombrosos, no és estrany que les dones negres hagin tingut un paper crucial en la lluita total per la llibertat en aquesta nació. A la dècada de 1890, Ida Wells va mantenir lliure el seu diari caminant pels carrers de Memphis, Tennessee, amb dues pistoles a la cintura. I en els darrers anys, aquesta condició de militància de les dones negres, que ha estat ofegada pel racisme i el sexisme, l'han continuada Mary McLeod Bethune, Mary Church Terrell, Daisy Bates i Diane Nash.

La dona negra viu en una societat que la discrimina per dos motius. No es pot parlar de la dona negra en el mateix context que la seva homòloga blanca a causa de la doble condemna de raça i sexe que obra contra ella, i les conseqüències psicològiques i polítiques que se'n deriven.

Les dones negres són trepitjades a costa de restriccions culturals i abusades per l'estructura de poder legítim. Fins ara, ni el moviment negre ni el de l'alliberament de la dona han adreçat de forma clara el dilema que enfronta la persona negra que és dona. I com a conseqüència d'ignorar o de no poder gestionar els problemes als quals s'enfronten les dones negres, les mateixes dones negres s'estan tornant actives socialment i políticament.

Sens dubte, les dones negres estan cultivant noves actituds, la majoria de les quals tindran repercussions polítiques en el futur. Estan intentant canviar les seves condicions. L'evolució del moviment dels drets civils a mitjans dels anys 1960 va permetre a moltes dones negres desenvolupar el seu interès pel procés polític estatatunidenc. De les seves experiències van apercebre que les fonts reals del poder es trobaven a l'arrel en el sistema polític. Per exemple, els grups de sororitat i de pressió negres, com ara el National Council of Negro Women³ són experts en mètodes de política participativa, especialment

3 Consell Nacional de Dones Negres.

pel que fa a votar i organitzar-se. Amb l'arribada dels anys 1970, les joves negres reclamen un reconeixement com el de la resta de segments de la societat, que també volen que la seva humanitat i els seus talents individuals es facin notar. La tradició de la dona negra i la subcultura afroamericana i el seu interès actual pel procés polític, assenyalen el sorgiment d'un nou cos polític.

Històricament, a la dona negra, se l'ha desincentivat de participar en la política. Així doncs, s'ha trobat atrapada entre els murs de la cultura blanca dominant i de la seva pròpia subcultura, ambdues fomentadores de la deferència vers els homes. Ambdues races de dones s'han limitat tradicionalment a realitzar tasques com obrir sobres, penjar cartells i preparar tes. I la implicació mínima de les dones negres existeix perquè han estat sistemàticament excloses del procés polític i són membres de la classe baixa negra, políticament disfuncional. Així, a diferència de les dones blanques, que escapen dels impediments psicològics i sociològics gestats pel racisme, la implicació política de la dona negra ha estat d'un paper molt marginal.

Però en els últims sis anys, la subcultura afroamericana ha experimentat una transformació social i política enorme, i aquests canvis han alterat la naturalesa de la comunitat negra. Comencen a adonar-se de les seves capacitats no només com a negres, sinó també com a dones. Comencen a entendre que el seu benestar cultural i social només s'afirmarà en relació amb la lluita total dels negres. El paper dominant que van jugar les dones negres en el moviment dels drets civils va començar a permetre'ls comprendre la importància del poder polític a Amèrica. Així, òbviament, les dones negres que van ajudar a fer de punta de llança del moviment dels drets civils, també ara en l'actual conjuntura s'unirien i dirigirien l'avantguarda que modelaria i formaria una nova mena de participació política.

Això s'ha fet notar de forma més rellevant a les zones urbanes, que han estat sacsejades per rebel·lions esporàdiques. Res il·lustra millor la necessitat de les dones negres d'organitzar-se políticament que la seva inusual proximitat als problemes més crucials que afecten avui en dia a les persones negres. Han lluitat

en un ampli ventall de moviments de protesta per eliminar la pobresa i la injustícia que impregnen les vides dels negres. A la ciutat de Nova York, per exemple, les mares beneficiàries d'assistència social i les mares d'alumnes han demostrat el compromís de les dones negres amb l'eliminació deseixida dels problemes que amenacen el benestar de la família negra. Les dones negres han de veure els problemes de ciutats com Nova York no pas com problemes urbans, sinó com a components d'una crisi sense l'eliminació de la qual la nostra vida en família no sobreviurà ni prosperarà. Privades d'un entorn familiar estable a causa de la pobresa i la injustícia racial, un nombre desproporcionat de la nostra gent ha de viure amb uns mínims subsidis de benestar, que ajuden a perpetuar la ruptura de la vida familiar. Davant l'augment de la pobresa que afecta les comunitats negres, les dones negres tenen una responsabilitat. Les dones negres tenen el deure de deixar un llegat als seus fills. Les dones negres tenen el deure de moure's de la perifèria de l'activitat política organitzada a l'escenari principal.

Ho dic a partir de moltes experiències. Viatjo per tot aquest país i he entrat en contacte amb milers de les meves germanes negres, de tota mena de condició en aquesta nació. I els he dit una vegada i una altra: no és qüestió de competir contra homes negres o homes marrons o homes pellrogos o homes blancs a Amèrica. Es tracta de reconèixer que, atès que tenim una gran responsabilitat pel que fa a les nostres pròpies famílies, en la mesura de les nostres possibilitats hem de donar tot el que tenim dins de nosaltres mateixes, en termes d'ajudar a fer d'aquest futur un millor avenir per als nostres nens i nenes, i no deixar-ho en mans de ningú més.

Frances Beal descriu la dona negra com a esclava d'un esclau.⁴ La citaré: «*Al reduir l'home negre a Amèrica a una opressió tan abjecta, la dona negra no tenia cap protector i va ser utilitzada, i encara se l'està utilitzant, en alguns casos, com a boc expiatori dels mals que aquest sistema horrible ha perpetrat contra l'home negre. La*

4 Frances M. Beal (1940) és una activista feminista i lluitadora pels drets civils als EUA i autora de diversos llibres.

seva imatge física ha estat maliciosament difamada. Ha estat sexualment assetjada i abusada pel colonitzador blanc. Ha patit la pitjor mena d'explotació econòmica, havent-se vist obligada a servir com a minyona de la dona blanca i com a nodrissa per a la descendència blanca, mentre que els seus propis fills es morien de fam i sovint negligits. Ser manipulada socialment, violada físicament i utilitzada per soscavar la teva pròpia llar, i després ser impotent per revertir aquesta síndrome, és la més profunda degradació».

Tanmateix, Susan Johnson apunta una mica d'optimisme. Perquè Susan, una jove negra brillant, ha dit que els recents avenços assolits per la dona negra en el procés polític són el resultat de les complexitats de la seva personalitat. És a dir que, com a animal polític, funciona independentment de la seva doble condemna. Com que s'enfronta a un passat i un present matrifocal, sovint se l'acusa de robar la posició de l'home negre en qualsevol situació més enllà de la de mestressa de casa i mare. I si això no fos prou per fer feixuga la càrrega de la dona negra, s'adona que la seva mobilitat política amenaça

llavors la doctrina de la supremacia blanca i la superioritat masculina tan profundament arrelada a la cultura americana.

Per tant, decidida a no ser víctima de l'autoparàlisi, la dona negra ha sabut funcionar en l'espectre polític. I és més aviat el subconscient de la ment racista el que la percep com a menys lesiva que l'home negre i, per tant, li permet adquirir el pes necessari per a assolir la mobilitat política. Aquest subtil component del racisme podria resultar essencial per respondre la pregunta clau de com la dona negra ha aconseguit alguns avenços importants en el procés polític nord-americà.

És molt interessant constatar que tothom —a excepció de la dona negra mateixa— interpreta la dona negra. És molt interessant constatar que ha arribat el moment que les dones negres ja poden deixar de ser, i han de deixar de ser, receptores passives, complaents amb tot el que ens permeten les definicions de sociòlegs, psicòlegs i psiquiatres. Les dones negres han estat calumniades, malenteses, i malinterpretades. I qui ho sap millor que Shirley Chisholm? I estic aquí, davant vostre aquest

vespre per dir-vos, germanes meves, que si teniu el coratge de les vostres conviccions, heu d'aixecar-vos i ser comptades. Espero que arribi el dia a Amèrica en què aquest assumpte d'homes contra dones no sigui un tema tan rellevant i que els talents i les habilitats que Déu totpoderós ens ha donat a les persones es puguin aprofitar en benefici de tota la humanitat. Cal reconèixer que hi ha dones blanques estúpides i homes blancs estúpids, dones negres estúpides i homes negres estúpids, dones blanques brillants i homes blancs brillants, i dones negres brillants i homes negres brillants. Per què a Amèrica estem tan pendents d'aquesta qüestió de sexe? Per descomptat, pel que fa a la raça negra, entenem les circumstàncies històriques. Entenem, també, algunes de les maniobres i maquinacions subtils entre bastidors per evitar que les dones negres i els homes negres s'uneixin com una raça d'homes i dones invencibles.

I si no us transmeto res més aquest vespre, el que sí vull dir-vos és que jo mai no hauria estat capaç de reeixir a Amèrica si hagués parat atenció a totes les veus fatalistes que tinc al

meu voltant. I vull dir com a conclusió que, com que teniu aquesta conferència aquí durant les properes dues setmanes, poseu les cartes sobre la taula i no tingueu por de discutir temes que potser heu estat escamotejant pel què podria dir la gent de vosaltres. Heu de recordar que quan siguem capaços d'afrontar la veritat, la veritat ens alliberarà a tots.

En conclusió, només vull dir-vos, a blancs i a negres, al nord i a l'est, al sud i a l'oest, a homes i a dones: ha arribat el moment a Amèrica en què ja no hauríem de ser receptors passius i complaents del que la moral o la política d'una nació puguin decretar per a nosaltres en aquesta nació. Oblideu-vos de les tradicions! Oblideu-vos dels convencionalismes! Oblideu-vos del què dirà el món, tant si esteu al vostre lloc com si esteu fora d'ell. Aixequen-vos i feu-vos comptar. Feu la vostra, i mireu només Déu —sigui quin sigui el vostre Déu— i a les vostres consciències pel que fa a trobar aprovació. Gràcies. ■